

Bly i ammunisjon og fiskeutstyr - høringsinnspill

27.09.2023

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) mener at tiltak og krav til kulefang hvor det kan tillates blyholdig ammunisjon må kunne fastsettes nasjonalt, og tiltak må stå i forhold til risiko på den enkelte lokasjon. Hva som er nasjonal «best practice» bør være det eller de tiltakene som, på en kostnadseffektiv måte, og basert på tilgjengelig kunnskap, er best egnet til å ivareta miljøhensyn på den enkelte bane. Det må legges vekt på at evt. tiltak er gjennomførbare, både praktisk og økonomisk, for baner som driftes etter den «norske modellen» – organisasjoner i frivillig sektor.

Generelt

NJFF har jobbet med miljøtilpasninger knyttet til jakt og skytebaner gjennom mange år, og gjennomførte blant annet overgangen til bruk av stålhagl på haglebanene før blyhaglforbud på skytebaner ble innført. For jaktammunisjon med både rifle og hagle har aspektene knyttet til human jakt vært førende, og vårt utgangspunkt har vært at den mest effektive ammunisjonen til aktuelle jaktform bør være tillatt når risikoen for dyr, mennesker og miljø er minimal eller kan håndteres med f.eks. gode rutiner for behandling av felt vilt.

Forutsetningene for bruk av f.eks. blyfri ammunisjon på storviltjakt begynner nå å komme på plass, men det er et faktum at det fremdeles er mange kalibre hvor blyfri jaktammunisjon ikke finnes på markedet. De fleste jaktrifler er i utgangspunktet konstruert for maksimal presisjon ved bruk av blyholdige prosjektiler, men for storviltkalibre er det økende tilgjengelighet på alternativer med akseptabel presisjon til formålet. Mange storviltjegere benytter i dag blyfrie kuler på jakt, men noen våpen vil imidlertid ikke kunne fungere tilfredsstillende med blyfri rifleammunisjon. En del jegere vil derfor være nødt til å bytte våpen, eller bytte pipe/løp for å kunne utøve jakt med blyfrie ammunisjonsstyper. Overgang til blyfri jaktammunisjon i kulevåpen/til storviltjakt, vil således medføre en del kostnader for en andel av jegerne.

For finkalibrede rifler (spesielt 22LR.) er det så langt ikke funnet gode alternativer med akseptabel presisjon (noe som reflekteres i at ECHA anerkjenner at det ikke eksisterer alternativer på kort sikt, og at nye vurderinger må gjøres før evt. forbud iverksettes). Unntakene (pkt. 4c i restiksjonsforslaget) som er skissert av ECHA vedr. blyholdig rifleammunisjon til seljakt og jakt hvor helmantel er tillatt (eksempelvis toppjakt på skogsfugl), utgjør en neglisjerbar mengde ammunisjon, men vi vil understreke at det er viktige unntak for å ivareta nordiske jaktformer som krever meget presise skudd.

For bly i fiskeutstyr er det i liten grad konsekvenser som er særskilte for Norge. Det har i tidligere høring (SEAC) blitt hørt på en merkeordning («godkjenningsmerke») som alternativ til forbud mot bly søkker over 50g. Store søkker brukt på dypt vann utgjør i liten grad fare for helse og miljø, og SEAC vurderte at en merkeordning ville kunne like god effekt som et forbud (ved at det kan forhindre hjemmestøping av søkker/muliggjøre kontroll), og en slik

løsning vil være å foretrekke framfor et forbud.

Unntakene fra forbudet mot blyholdig kuleammunisjon (rifle/pistol) på skytebaner er av avgjørende viktighet for øvelses- og konkurranseskyting, da det pr. i dag ikke er alternativer som er særlig egnet. I den grad det vil bli utviklet blyfrie alternativer til konkurransebruk i fremtiden, vil det i stor grad også kreve utskifting av eksisterende våpen. Det foreslåtte unntaket fra blyforbud på skytebaner for kulevåpen reflekterer det faktum at blyfri kuleammunisjon egnet til konkurranse-/sportsskyting til mange kalibre/i mange våpentyper, ikke vil være tilgjengelig i overskuelig fremtid.

I Norge har vi relativt gode data knyttet til miljøforhold og avrenning fra kulefang, deriblant fra undersøkelser gjennomført av NIVA. Forsvarsbygg har også opparbeidet seg et relativt stort erfaringsgrunnlag basert på forsøk med ulike kulefangløsninger. Disse erfaringene benyttes i stor grad ved etablering av kulefang på nye sivile baner. I tillegg ser vi til løsninger som benyttes i naboland, som f.eks. Finland, hvor konstruksjon av kulefang tilpasses utlekkingsrisiko på den enkelte lokalitet.

Blykuler som avsettes i kulefang på er i all hovedsak en lokal forurensningsforekomst knyttet til det umiddelbare området rundt kulefanget. I motsetning til f.eks. blyhagl i våtmark hvor fugl beiter, eller risiko knyttet til bly i viltkjøtt, er det ingen dokumentasjon på at bly i kulefang normalt utgjør fare for forgiftning av fugl/dyr (og mennesker) gjennom konsum.

ECHA har i liten grad basert sine «best practice» løsninger på faktiske undersøkelser, men gjort sine estimater basert på antagelser om funksjon og effekt av ulike tiltak. Oppsamlingsgrad på ulike kulefangløsninger er overfladisk vurdert ut ifra konstruksjon, men ikke konkrete forsøk som dokumenterer om løsningene faktisk virker som forutsatt. Fra faglig hold er det også dokumentert at ECHA sine beregninger av korrosjonshastighet på blyprosjektiler er overestimert, noe som bl.a. er påpekt av Det Frivillige Skyttervesen (DFS) i tidligere høringer.

For å undersøke effekten av ulike kulefangløsninger har DFS igangsatt et kulefangprosjekt, for å undersøke effektivitet/utlekkingsfare for ulike typer kulefangkonstruksjoner. Så langt viser resultatene at enkle og rimelige tiltak/eksisterende utforming av kulefang på norske baner, kan være like gode som, eller bedre enn løsninger som anses «godkjent» av ECHA. (undersøkelsene er publisert i egne rapporter).

NJFF mener primært at konstruksjon av kulefang må tilpasses det enkelte anlegg, og at tiltak/konstruksjoner som anses godkjente, må kunne fastsettes nasjonalt. Omfanget av tiltak må stå i forhold til den risikoen som bly i kulefang utgjør, og de foreslåtte løsningene har etter vår vurdering enorme konsekvenser for jegere, skyttere, frivilligheten og offentlige brukere av skyteanlegg, men relativt liten effekt for helse og miljø. Mest betenkelig er det at ECHA ønsker å fastsette én bestemt løsning som «best practice», og på den måten sementere fremtidens tekniske løsninger uten dokumentasjon på at restriksjonsforlagets sett av tiltak er den beste løsningen, eller nødvendig, i et hvert tilfelle. Med en slik «one size fits all» løsning risikerer en altså å måtte bygge kulefang med en konstruksjon som er dyrere og dårligere enn det som er nødvendig, samt at frivilligheten risikerer konkurs på veien.

Drift av skytebaner og om allmennhetens tilgang til skytebaner er annerledes i Norge enn i EU

Utredningene foretatt av ECHA har i liten grad tatt hensyn til norske (og nordiske) forhold,

hvor vi har en desentralisert skytebanestruktur med et stort antall baner med liten/moderat størrelse. Skytebaner i sentrale deler av EU er i stor grad store, kommersielle skytebaneanlegg, i motsetning til i Norge og Norden hvor skytebanene driftes av frivillige foreninger/skytterlag. NJFF-foreninger med riflebane har i stor grad sine inntekter fra gjennomføring av obligatoriske treningsskudd og skyteprøve for storviltjegere.

Norge skiller seg også i stor grad fra landene i sentrale deler av EU ved at en stor del av befolkningen (ca. 10% av befolkningen over 16 år) er registrerte jegere. Til sammenligning utgjør andelen jegere i f.eks. Tyskland ca. 0,4% (ca. 340 000 jegere) og Polen 0,2% (ca. 100 000 jegere) av befolkningen. Norge er således ikke bare blant landene med høyest jeger tetthet i Europa, men har også flere jegere i antall enn flere av de største EU landene til sammen.

Norge skiller seg også ut som det eneste landet i Europa som har årlige obligatoriske treningsskudd for storviltjegere, i tillegg til en årlig skyteprøve. Dette utgjør en stor andel av aktiviteten på norske riflebaner.

Den norske skytebanestrukturen gjør at allmennheten i dag har tilstrekkelig tilgang på skytebaner i forhold til aktivitetsnivået, men mange steder er kapasiteten til skytebanene utnyttet nær maksimalt i forhold til det banene er godkjent for.

Norge (og Norden) skiller seg også i stor grad fra flere av de store landene på kontinentet ved at jakt og skytesport er en aktivitet som er tilgjengelig for allmennheten, på lik linje med det øvrige høstingsbaserte friluftslivet. Dette i motsetning til i Sentral-Europa, hvor jakt i stor grad er en aktivitet som kun er tilgjengelig for de aller best bemidlede i samfunnet. I tillegg til jeger trening er sportsskyting en av de største idrettsaktivitetene i Norge, og skytebanene er naturlig nok viktige idrettsanlegg for utøvelse av denne aktiviteten.

Drift og vedlikehold av skivemateriell, kulefang etc. på norske skytebaner gjennomføres i all hovedsak på dugnad av medlemmene. Flere av kulefangløsningene som fremheves av ECHA vil ofte kreve spesielt kompetent personell ifb. med drift og vedlikehold (eks. vedlikehold på, og tømning av stålkulefang), noe som gjør disse løsningene mindre egnet for drift av frivillige foreninger. Det er også et faktum at mange norske skytebaner er anlagt på lokasjoner hvor kulefanget er lagt til f.eks. naturlige terreng, eller at kulefanget ikke er enkelt tilgjengelig for maskinell bearbeiding. Det er forhold som både vanskeliggjør full ombygging med tiltak som er skissert av ECHA, eller fordyrer ombygging av kulefang i den grad ombygging i det hele tatt er teknisk mulig.

Forskjellene på drift av skytebaner i Norge/Norden og øvrige deler av EU er også påpekt i tidligere høringer, men i liten grad hensyntatt i ECHA sine vurderinger.

Om det er spesielle forhold i Norge som gjør at kostnadene ved bygging og ombygging av kulefang er annerledes enn i EU, og kostnadsestimater for tilpasning til norske forhold

Norske skytebaner er i stor grad lagt til områder som ofte består av mer eller mindre kupert terreng. Full ombygging til f.eks. sandkulefang som skissert av ECHA vil ikke alltid være mulig.

Tiltakene som ECHA skisserer i sin «best practice sand trap) er tiltak som både hver for seg og sammen kan være aktuelle for å ivareta miljøhensyn, men NJFF mener det er urimelig at alle baner skal ombygges med én bestemt løsning, hvis eksisterende løsninger, eller andre og mer kostnadseffektive/rimeligere løsninger ivaretar formålet på en like god måte. Mekaniske kulefang (typisk stålkulefang), er foruten å være ekstremt kostbare, også krevende å få installert på mange lokasjoner, samt mindre egnet for vedlikehold av frivillige (krever særskilte rutiner/vernetiltak pga. blystøv). Det er stor usikkerhet knyttet til om mekaniske kulefang har særlige fordeler knyttet til helse og miljø sammenlignet med eksisterende løsninger.

Kostnader for ombygging av skytebaner tilhørende NJFF kan beløpe seg til milliardbeløp. Spesielt kostbart vil det være å bygge om baner for f.eks. løpende elg. Mange av anleggene til NJFFs foreninger er samlokalisert med baner tilhørende DFS, og samlet kan kostnader for baneombygging i Norge beløpe seg til et tosifret antall milliarder. (Estimater er basert på faktiske kostnader ved nyetableringer av baner, og prosjekter hvor sanering av eksisterende bane er gjennomført før bygging av ny. Estimaterne er presentert med eksempler og grunnlagsdata i tidligere innspill til ECHA).

NJFF mener at tiltak og krav til kulefang hvor det kan tillates blyholdig ammunisjon må stå i forhold til hva som vil fungere, og ha en positiv effekt på den enkelte bane. Vår «best practice» bør være det eller de tiltakene som, innenfor økonomisk realiserbare rammer, er best egnet til å ivareta tilstrekkelige miljøhensyn på den enkelte lokasjon.

Tidsperspektivet ECHA legger til grunn, er at nye kulefang skal være på plass i løpet av fem år. Det er så langt vi vurderer det ikke mulig å gjennomføre, verken praktisk eller økonomisk. Pr. i dag er det veldig begrensede finansieringsmuligheter for frivilligheten til å gjennomføre omfattende og kostbare tiltak på så kort tid, og det er urealistisk å kunne finansiere ekstraordinære tiltak med inntekter fra ordinær drift av skytebanene. Eksterne finansieringsløsninger er i slike tilfeller eneste mulighet.

Uavhengig av finansiering av selve kulefangløsningene, er vår erfaring at prosesser knyttet til aktuelle tillatelser og tiltak i seg selv både er tid- og kostnadskrevende.

Om det er spesielle forhold i Norge som gjør at restriksjonen vil påvirke muligheten til å utøve sports- og treningsskyting, inkludert gjennomføringen av pålagt årlig skyteprøve for storviltjegere

NJFF er betenkt over at ECHA tar tilsynelatende lett på det faktum at de stiller krav som vil medføre at en (potensielt stor) andel skytebaner må legges ned, og at økt reisevei for jegere/skyttere er den eneste konsekvensen. I Norge vil konsekvensen av nedlagte baner også bety nedlagte frivillige foreninger, samtidig som gjenværende baner ikke vil ha kapasitet eller mulighet til å håndtere økt pågang. Mange av de mindre skytebanene befinner seg i små/middels store kommuner i utkant-Norge, hvor jakt og skyting er viktige aktiviteter. Den desentraliserte skytebanestrukturen vi har i dag er sentral for at jakt og skytesport skal forbli en aktivitet for allmennheten. Banene er også viktige for offentlige brukere, f.eks. lokalt politi som benytter sivile skytebaner over hele landet.

Nedlagte skytebaner vil kunne medføre at det blir vanskelig å få gjennomført obligatoriske treningsskudd og skyteprøve slik som i dag. Gjennom covid-19 perioden, hvor vi gjennomførte aktiviteter med restriksjoner, fikk vi en indikasjon på hva redusert

skytebanekapasitet vil ha å si for muligheten til å gjennomføre dagens lovpålagte trening, samt øvrig trening og konkurranser. Selv relativt moderate restriksjoner medførte så stort bortfall av skytebanekapasitet at det (som en nødløsning) var behov for å frafalle dagens krav til obligatoriske treningskudd for storviltjegere, og øvrig skyteaktivitet ble i stor grad avlyst for å kunne prioritere oppdraget med offentlig pålagt skyteprøve.

Det må også understrekes at mange sivile baner som eies og driftes av skytterorganisasjonene er viktige for offentlige brukere, som politiet og forsvaret. Det er således ikke bare sivil bruk av skytebaner som vil bli påvirket dersom utfallet av restriksjonene er at frivilligheten ikke overlever.

Norges Jeger- og Fiskerforbund

Siri Parmann
Fagsjef

Vidar Nilsen
Fagrådgiver